Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto

15.5.2025

Talousvaliokunta
tav@eduskunta.fi

Viite: Talousvaliokunta, lausuntopyyntö, päivätty 9.5.2025

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä eräiksi muiksi siihen liittyviksi laeiksi

Työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut yhden luukun palvelujen hankkeen seurantaryhmän ja lakihankkeen ohjausryhmän työhön. Ministeriö on ollut mukana myös aluehallintouudistuksen valmistelussa.

Yhden luukun lainsäädäntöhanke liittyy kiinteästi valmisteilla olevaan valtion aluehallintouudistukseen, jonka yhteydessä organisoidaan uudelleen valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävät.

Yleisinä huomioina Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa esitystä ja sen tavoitteita. Kansallista yhden luukun mallia ja luvituksen sujuvoittamista on edistetty vaiheittain usean vuoden ajan eri toimenpitein ja hankkeissa ministeriöiden yhteistyössä. Työ vaatii tiivistä ja laajaa poikkihallinnollista yhteistyötä myös jatkossa.

Hallituksen esitys on osa laajempaa yhden luukun palvelujen hanke -kokonaisuutta ja osa pääministeri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa. Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että hallituksen esitys on kiinteästi riippuvainen samaan aikaan vireillä olevasta aluehallintouudistuksesta ja sen toimeenpanon onnistumisesta. Uudistuksen kannalta keskeistä on myös riittävien resurssien ja voimavarojen ja osaamisen varmistaminen lupa- ja valvontaviranomaisille taloudellisesti haasteellisina aikoina.

Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa yhden luukun periaatetta, asiakaslähtöisyyttä ja sähköistä asiointia. Ministeriö pitää tärkeänä, että ympäristöön vaikuttavissa hankkeissa luvitusprosessi nopeutuu, sujuvoituu ja yksinkertaistuu toiminnanharjoittajien kannalta ja samalla myös viranomais- menettelyt yhtenäistyvät. Huolehtimalla, että lupaprosessit ovat ennakoitavia, sujuvia, selkeitä ja yhdenvertaisia helpotetaan myös yrityksille aiheutuvaa taakkaa. Vakaan toimintaympäristön luominen yrityksille ja kansallisesti yhtenäinen, selkeästi viestitty ja ennakoitava lupaprosessi on välttämätöntä, kun houkutellaan Suomeen ulkomaisia investointeja. Tarjoamalla riittävästi ennakkotietoa ja neuvontaa pystytään tukemaan yritystä myös investoinnin suunnittelussa. Ympäristön hyvä tila ei ole luvituksen ainoa tavoite vaan myös turvallisuusnäkökohdat, kasvupolitiikka, investointien vauhdittaminen on huomioitava.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että lupamenettelyjen yhdenmukaistaminen ja myös pidemmälle menevä lupien yhteiskäsittely (yksi yhteinen lupa) on kannatettavaa mutta perusteltua tehdä vaiheittain ja asteittain nopeasti muuttuvassa sääntely-ympäristössä. Ministeriön näkemyksen mukaan ehdotettu uusi laki Lupa- ja-valvontaviraston lupien käsittelystä mahdollistaa tarvittaessa joustavamman tavan reagoida muutoksiin niin EU kuin kansallisista syistä.

Ministeriö pitää tärkeänä huolehtia, että jatkovalmistelussa saavutetaan täysimääräisesti esityksen tavoitteena olevat päätösten laadun parantaminen, ennakoitavuuden lisääminen ja muutoksenhakutarpeen vähentäminen.

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että digitaalisten palveluiden kehittäminen koskee

yhden luukun palvelujen hanketta läpileikkaavasti. Yhden luukun lainsäädäntöhankkeen osalta keskeisenä osatekijänä on digitaalisuuden kehittäminen. Ilman hyvin toimivaa sähköistä lupa-alustaa ja -järjestelmää lupamenettelyn merkittävä sujuvoittaminen ei ole käytännössä mahdollista. Yhden luukun digitaalisten ympäristöllisten palvelujen kehittäminen on käynnissä. Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimasta Luvat ja valvonta -palvelusta on tarkoitus kehittää hallituskauden aikana kattava lupien digitaalinen hakukanava, jota käyttäen toiminnanharjoittaja voi hakea investointihankkeisiinsa liittyvät keskeiset luvat, mukaan lukien ympäristölliset luvat.

Aluehallintouudistuksella keskitetään merkittävästi ympäristöhallintoa. Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että vaikka hyvää viranomaisyhteistyötä tehdään jo nykyään, viranomais- ja sidosryhmäyhteistyöstä on tärkeää pitää huolta myös uudessa virastorakenteessa. Monilupaisissa investointihankkeissa luvitus ja valvonta usein hajautuu jatkossakin usealle viranomaiselle, kuten Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle ja hyvinvointialueiden pelastusviranomaiselle sekä kuntien viranomaisille. Yhteistyö myös muiden sidosryhmien kanssa on tärkeää. On tärkeää varmistaa myös tähän työhön riittävät voimavarat.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää lisäksi tärkeänä varmistaa uuden Lupa- ja valvontaviraston häiriötön toiminta toiminnan alkaessa ja siirtymän aikana, jotta viranomaisten työ, lakisääteisten tehtävien hoitaminen ja nykyiset toimivat käytännöt, jatkuvat keskeytyksittä ja saumattomasti myös uudessa hallintomallissa uuden Lupa- ja valvontaviranomaisen hoitaessa tehtäviä ja viraston palvelukyky säilyy muutoksessa.

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö nostaa yksittäisenä asiana esiin vastuullaan olevan EU:n kriittisten raaka-aineiden ja nettonolla-asetusten kansallisen toimeenpanon ja toteaa, että esitys vastaa sisällöltään asetusten vaatimuksia.

Luvituksen sujuvoittamisen näkökulmasta työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä puhtaan siirtymän hankkeiden etusijamenettelyn jatkaminen neljällä vuodella (lupaviranomaisten osalta 2026->2030 ja tuomioistuinten osalta 2028->2032). Hallituksen esityksessä etusija myös laajennetaan koskemaan mm. EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisia strategisen aseman saaneita kaivos-, jalostus- ja kierrätyshankkeita. Kokonaisuudessa myös nimetään EU-asetuksen edellyttämät pysyvät yhteyspisteviranomaiset.

Yhden luukun lainsäädäntöhankkeen osalta keskeisenä osatekijänä on digitaalisuuden kehittäminen. Ilman hyvin toimivaa viranomaisrajat ylittävää sähköistä lupa-alustaa ja -järjestelmää lupamenettelyn merkittävä sujuvoittaminen ei ole käytännössä mahdollista. Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimasta Luvat ja valvonta -palvelusta on tarkoitus kehittää hallituskauden aikana kattava lupien digitaalinen hakukanava, jota käyttäen toiminnanharjoittaja voi hakea investointihankkeisiinsa liittyvät keskeiset luvat, mukaan lukien ympäristölliset luvat. Ilman toimivia digitaalisia ratkaisuja lainsäädännössä tavoitteeksi asetettu yhden luukun ratkaisu jää puutteelliseksi. Valmistelun yhteydessä onkin käynnistetty yhden luukun digitaalisten palvelujen kehityshanke. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä turvata digitaalisen yhden luukun palvelun kehityksen tarvitsema rahoitus vuoteen 2028 asti.

TEM:n sääntelyvastuulle kuuluvien lakien osalta esityksessä kumottaisiin laki eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta ja ehdotetaan siirrettäväksi nyt säädettäväksi ehdotettavaan uuteen lakiin eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sen 5 lukuun säännökset eräiden Lupa- ja valvontavirastolle ja Tukesille kuuluvien lupien yhteensovittamisesta sekä tehtäisiin tähän liittyvät tekniset muutokset työ- ja elinkeinoministeriön sääntelyvastuulle kuuluviin lakeihin kaivoslakiin (621/2011, liitelakiehdotus 10.) ja lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005, liitelakiehdotus 11.). Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että laki ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta (764/2019) tuli voimaan 1.9.2020.

Ministeriön vastuulla on vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettu laki ja kaivoslaki, jotka ovat olleet mukana yhteensovittamislain soveltamisalassa sen voimaantulosta asti. Kuten esityksessä tuodaan esiin lakia on hyödynnetty vain kerran lupien yhteensovittamiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää perusteltuna, että laki kumotaan tässä yhteydessä ja ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa ja vesilain lupaa sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tiettyjä sektorilain mukaisia lupia koskevat säännökset lupien yhteensovittamismenettelystä siirretään tietyiltä osin ehdotettuun uuteen lakiin.

Jatkossakin, jos hankkeen toteuttaminen edellyttää ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan tai vesilain mukaisen luvan, lupahakemuksen käsittely voidaan hakijan pyynnöstä tai hänen suostumuksellaan sovittaa yhteen kaivoslain 9 §:n mukaisen malminetsintäluvan, 16 §:n mukaisen kaivosluvan ja 22 §:n mukaisen kullanhuuhdontaluvan, sekä vaarallisten kemikaalinen ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 23 §:n mukaisen vaarallisen kemikaalin laajamittaiseen teolliseen käsittelyyn ja varastointiin tarvittavan luvan sekä 58 §:n mukaisen räjähteiden valmistukseen ja varastointiin tarvittavan luvan käsittelyn kanssa. Koordinoivana viranomaisena toimisi Lupa- ja valvontavirasto. Jatkossakin menettely olisi toiminnanharjoittajalle vapaaehtoista. Uutta muun muassa on, että viranomainen voi myös toiminnanharjoittajan suostumuksella yhteensovittaa mainittuja lupamenettelyitä.